

NKFs innspill til utvalgets arbeid

Innledning

Kvenene har i århundrer vandret i og bebodd områder i Nord-Troms og Finnmark og må ha preget det lokale levesett og kulturen i betydelig grad med sin kunnskap om datidens moderne arktiske landbruk, byggeskikk, håndverk som tømmerarbeid, båtbygging, jernbearbeiding, samt håndarbeid, hushold, jakt og fangst inklusive ishavsfangst.

Mange steder har kvener vært de første bosettere selv om det i disse områdene sesongvis bodde samer, som i all hovedsak var et nomadisk folk. Det vises i den sammenheng bl.a. til de *Nordnorske samlinger, transkripsjoner fra 1700-tallet*, utgitt av Etnografisk museum der kvenene beskrives som bofaste, dyrker jord, har bygninger av tømmer, er gode håndverkere, produserer handelsvarer som de bytter med samene og driver reindrift, fangst og fiske.

Det synes å være en trend at den historiske dokumentasjon av kvenenes tilstedeværelse og betydning har blitt svekket fra for eksempel originalnedtegninger på 16-1700 tallet frem til dagens avledete dokumenter som beskriver kvenene marginalt, til og med i de kvenske kjerneområdene. Denne dokumentasjonen har videre blitt brukt som grunnlag for politiske og administrative beslutninger med til dels negativ betydning for kvenene.

At kvenene i tillegg er velassimilert, velintegret og suksessfullt fornorsket bør heller ikke være til hinder for at deres historie og kultur skal ha sin rettmessige plass i det norske samfunn.

Kunnskapsbasert identifisering og registrering av kvenske kulturminner

Kunnskapen om kvensk historie og kultur synes å være beskjeden generelt blant folk og også innen forvaltningen som skal ivareta kvenske saker. En ny kulturmiljølov bør sikre en kunnskapsbasert identifisering, registrering og vern av kvensk materiell og immateriell kultur.

Mange små samfunn i Nord-Troms og Finnmark er og har vært bebodd av både kvener, samer og nordmenn med ulik fordeling fra sted til sted. Dette har naturlig nok gjort at det gjennom generasjoner er knyttet tette familieband på tvers av etnisitet og som igjen gjør arbeidet med identifisering av kulturer og opprinnelser krevende. Den nye loven bør sikre at arbeidet med identifisering og registrering er korrekt og basert på gode kunnskaper om den historiske utviklingen i de aktuelle områder.

Etablere klassifiseringskriterier

Et virkemiddel for å sikre korrekt dokumentasjon av kvensk kultur vil være å etablere kriterier for klassifisering, herunder krav til kompetanse hos saksbehandlere og beslutningstakere.

Revurdering av dagens innhold i Askeladden

Med utgangspunkt i ovenfor nevnte anbefalinger foreslås det å gjennomgå Askeladden der kvenske objekter kan være feilregistrert. Norske kveners forbund bistår gjerne i dette arbeidet.

Sikre tilstrekkelig kunnskap om kvensk historie og kultur i lokal og regional forvaltning

Ny Kulturmiljølov bør stille kompetansekrav til regional og lokal forvaltning for behandling av kvenske kulturminner, eventuelt at det innhentes slik kompetanse i dette arbeidet.

Vurdere særskilte regler for å sikre kvensk kulturmiljø

Kulturen og levesettet i Nord-Troms og Finnmark er preget av tette sosiale og familiære bånd mellom kvener og samer. Loven bør sikre lik behandling og samme kriterier for vern av kvenske kulturminner som for de samiske.

Intensiver for gjenskaping og revitalisering av «forsvunnen» kultur

Svært mye av den kvenske materielle kulturen ble destruert under den andre verdenskrigen og gjenreisningen etter krigen har ikke ivaretatt dette. Gjenreising av bygninger og infrastruktur ble utført sjablongmessig og sentralt styrt uten å ta hensyn til den tradisjonelle byggeskikken og håndverket. Den nye loven bør åpne for at materiell kultur i større grad kan gjenskapes ved rekonstruksjon og revitalisering basert på historisk dokumentasjon og lokal kunnskap.

Dette gjelder også tradisjonshåndverk og håndarbeid som har blitt borte ved at samfunnet ble modernisert og levesettet ikke lengre var basert på selvberging og egenproduksjon, men på kjøp av industriprodukter.

Bedre vilkår for utnyttelse av lokal kompetanse og kunnskap om kvensk historie og kultur

Bidragstyttere og informanter til arbeidet med ivaretagelse og dokumentasjon av kvensk kultur er langt opp i årene og mange har dessverre allerede gått bort. Det er derfor tidskrittisk å få gjennomført prosjekter og andre kulturtiltak mens verdifull kunnskap fortsatt kan innhentes og dokumenteres på best mulig måte. Et incitament i dette arbeidet kan være å sikre:

Faglig og økonomisk støtte til ildsjeler og frivillige organisasjoner som ønsker å fremme kvensk kultur

Kvenske organisasjoner og kulturarbeidere utfører allerede i dag et betydelig frivillig arbeid basert på eget initiativ. Det har vist seg å være vanskelig for ildsjeler å skaffe finansiering og faglig støtte til dette arbeidet. Bedre rådgivning og mer involvering fra etablerte kulturinstitusjoner og museer i forbindelse med søknadsskriving, organisering og gjennomføring av lokale prosjekter er derfor ønskelig.

Til de siste to punktene henvises det til *Meld. St. 16 (2019 –2020), Nye mål i kulturmiljøpolitikken, kap. 8* der det fremheves at: *Kulturarv angår alle. Det er lang tradisjon for frivillig engasjement og innsats for kulturarv i Norge. Mange enkeltpersoner og organisasjoner gjør en stor og uvurderlig innsats for å ta vare på kulturmiljø i sitt nærområde. Mange har også verdifull lokalkunnskap og historieinteresse. Dette er nyttig både ved kulturminneregistreringer, prosjekter, planlegging og andre aktiviteter.*

Og videre:

Regjeringen vil understreke betydningen av å gjøre kulturmiljø relevant for alle gjennom et eget nasjonalt mål: Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.

Dette forutsetter incitament og rammebetingelser ut over det vi har i dagens situasjon.